

İra Tzourou: Rebetiko müziğinin efsanelerinden Marika Ninou

Posted on 13/01/2020

Rebetiko müziğinin efsanelerinden Marika Ninou'nun gerçek adıdır Evangelia Atamyian. Kimi kaynaklar onu 1918 Kafkasya doğumlu gösterir, kimi kaynaklar İstanbul veya Selanik'te doğduğunu yazarlar. Gerçek şudur ki Evangelia 1922'de annesi ve kardeşlerinin bindiği mülteci gemisinde doğmuş, Ermeni göçmenlerin yeni evlerinin kurulduğu Pire'nin Kokkinia semtinde büyümüştür.

Evangelia'nın annesi Vart veya Gülya, 1922 senesinde Kilikya'daki Sis'ten (bugünkü Kozan) canını kurtararak 8 yaşındaki oğlu ve iki kızıyla mültecileri taşıyan Evangelistriias gemisine biner. Kayserili olan babası "saatçi Hayg" Atamyian, Yunanistanın ders kitaplarında "Kahrolsun bunlara sebep olanlar!" diye okutulan tarihlerde katledilenler arasındadır. Kendisi karnı burnunda hamiledir. Kilikya - İzmir - Pire arasında bir yerde sancılanarak kızını doğurur. Bebeğin morarmış bedenini gören kadınlar yaşamayacağına kanaat getirerek geminin ambarına koyarlar. Bir Eylül günü gemi İzmir'e vardığında şehir alevler içindedir. Bir süre açıkta bekledikten sonra Midilli'ye, oraya yanaşmasına izin verilmeyince Atina'ya yol alır. Minik bebek onca eziyet içinde inatla dünyada kalır. Geminin kaptanı gemide bulunan Ermeni bir papazdan bebeği derhal vaftiz etmesini ister. Ölürse böylece Hıristiyan olarak ölecektir. Kaptan bebeğin vaftiz babası olur ve geminin adından ilhamla Evangelia adını verir.

Hagop Djelalyan arşivi Marika Ninu ressam Lefteris Chavoutsas 2003

Ailenin fakirlik seneleri binlerce Rum ve Ermeni göçmenin yaşadığı Kokkinia'da geçer. Evangelia Kokkinia'da Ermenice eğitim veren Zavaryan ilkokuluna gider. Sanatçı karakterine ve berrak sesine dikkat eden öğretmeninin teşviki ile mandolin öğrenir. Cemaatin kilisesi Surp Hagoplar (Սրբոց Յակոբեանց) korosunda iki kız kardeşi ile ayinlerde ilahi okur. Yörede Danimarkalı misyonerler tarafından açılan dikiş nakış kursuna kardeşleri ve komşuları ile gittiği yıllarda yaşlıları gibi terzi olmaya niyeti olmadığına karar verir. Geceleri çevrede yeni açılan rebetiko mekanlarının kapılarında dinlediği şarkıları ezberler, sabahları okulda sınıf arkadaşlarına söyler.

Pire, Nikea, Kokkinia meyhanelerinden rebetikonun isyancı, günahkâr tınıları yayılır ortalığa. Ege'nin iki yakasının müziği batakhanelerde olağanüstü bir birleşimle kaynaşmıştır. Rebetiko açlığın, aşkın, ıstırabın, alkolün ve uyuşturucunun ezgisi olarak tarihteki yerini almak üzeredir. Evangelia bu ezgilerin geldiği her kapıya kulağını dayar. Megaron sokağı 50 numarada annesi ve kardeşleri ile yaşadıkları evde bu kaçamakları aileyi tedirgin eder. Mahalleli her gün güzelleşen genç Evangelia'yı endişe ile izler. Kötü yollara düşmemesi için kısa vakte evlendirilmesinin en doğrusu olacağına kanaat getirir. 1939'da 17 yaşında iken Evangelia Kokkinia'da bir çilingir dükkanı olan Hayg Mesropyan ile apar topar evlendirilir. 1940'ta oğulları Ohannes doğar. Ancak evlilik yürümez. Beş yıla kalmadan ayrılırlar. 1946'da Ohannes Pire limanından kalkan gemi ile Batum üzerinden Ermenistan'a gider. Ancak Evangelia ile Hayg hiç bir zaman boşanmazlar. Ohannes annesi ile birlikte büyür. Hayg ise Ermenistan'da yeni bir aile kurup beş çocuk sahibi olur.

1951 Kasablanka gazinosu İstanbul Marika Ninou Vasilis Tsitsanis Evangelia 1944 senesinden beri tanıdığı Nino lakaplı cambaz Nikos Nikolaidis ile 1946 yılında çalışmaya başlar. Nikolaidis Salamina limanında denizcilere gösteriler yaptığı dönemde Evangelia önce kasiyerlik yapar, sonra şarkı söylemeye başlar. Bu gelişme sanatçı çifte “Duo Nino” adı ile yeni bir kariyer yaratır. 1947’de Evangelia’nın oğlu da gruba katılır ve “İkibuçuk Nino” şov doğar. Evangelia hayatının bu döneminde Niko ile evlenir. Zamanın Türkçe şarkılarına düşkün olan Salamina donanma karargahının amirali bir seferinde Evangelia’dan Türkçe bir şarkı söylemesini ister. Sanatçı biraz korku, biraz tereddütle annesinden duyduğu bir şarkı söyleyerek efsanevi kariyerine o gün ilk adımını atar. Şarkının sözleri şöyledir (https://www.youtube.com/watch?v=I78t_GooEVI) :

‘Çıkar yücelerden haber sorarım

Solarken dağların gümüş yaldızı

Bilmem neredeyim neyi ararım

Bu dağlar içinde bir çoban kızı

Derim neden yoksul gezdiğim bağlar

Yok mu bu ellerde benimle ağlar

Sesime ses verin dumanlı dağlar

Derdime eş olur bir çoban yıldızı'

Genç kadının yeteneği tesadüfen orada bulunan Petros Kiriakos'un(1899 - 1984 senelerinde yaşamış Yunanlı aktör ve şarkıcı) ilgisini çeker. Petros Evangelia'yı yapımcı Manolis Hiotis ile tanıştırır. 1948 yılı Evangelia'yı ilk taş plağı ile karşılar: Ωρες σε κρυφοκοιτάζω "saatlerce gizliden sana bakıyorum" (<https://www.youtube.com/watch?v=wytmm0ea-mg>). Ardından Θα σ' το πω το μυστικό μου "sana sırrımı söyleyeceğim" (https://www.youtube.com/watch?v=bPmhm7j_jTE). Bunlar Evangelia'nın müzik dünyasına adım attığı ilk şarkılarıdır.

Şarkıcıya yeni bir isim gereklidir. Marika adını çağın tiyatro yıldızı Marika Kotopouli'ye hayran olan Nino'nun tiyatrocusu annesi verir. Soyadı ise cambaz eşi Niko'dan gelir. Böylece Evangelia Atamyran olur Marika Ninu.

İlerleyen senelerde Marika Ninu Yunanistan'ın tanınmış rebetiko va laiko (halk müziği) sanatçıları arasında bir numaraya yükselir. Yahudi asıllı İzmirli büyük sanatçı Roza Eskenazi'nin desteğiyle Allilovoithia Müzisyenler birliği ile tanışır. Kısa bir süre sonra

birliğin kurucularından Vassilis Tsitsanis ile birlikte kayıtlar yapmaya başlarlar.

Marika Ninu Tsitsanis ile parlacağı sanat hayatında Yorgos Mitsakis, Yannis Papaioannou, Apostolos Kaldaras, Yerasimos Klouvatos, Apostolos Hacıhristos, Kostas Kaplanis ve diğer sanatçılarla da çalışır. Ancak Vassilis Tsitsanis ile olan işbirliği, rebetiko tarihinin en unutulmaz sayfasıdır.

Ekim 1951'de İstanbul'da Tsitsanis ve Margaroni ile birlikte sahneye çıktığı Kazablanka gazinosundaki efsane gecelerde Tsitsanis'in gecede aldığı ücret 3 altın lira iken, Marika'nınki 2, Margaro'nun ise 1 liradır. Topladığı paralar ile Marika ailesine Egaleo yöresinde yeni bir ev inşa eder.

1954'te önce erkek kardeşi Barkev'in, ardından kendisinin kanser olduğu ortaya çıkar. Aynı yıl iki amaçla Amerika'da konser turnelerine çıkmaya karar verir: İlk amaç turnenin geliriyle kardeşinin dört kişilik ailesine destek vermek, ikincisi kendi sağlık problemlerinin çözümü için Amerika'da ortaya çıkan yeni yöntemleri denemektir. Zor bir hastalık dönemi yaşayan Marika en son 1956'da Amerika turnesine gider.

Sekiz yıllık kayıt deneyimine sahip olan sanatçı 23 Şubat 1957'de kansere yenilip vefat eder. İsteği üzerine, 1956 yılında vefat eden kardeşi Barkev'in yanına gömülür. Defnedildikleri Shistos Koridalos mezarlığı sonraki yıllarda yoğun bir sanayileşme kuşatması altında kalır. İki kardeşin mezarları bilinmeyen bir tarihte ortadan kaybolur. Geriye bugüne ne bir iz, ne bir kemik kalır.

Vasilis Tsitsanis, ilham perisi Marika'nın cenazesine katılmaz. İkilinin yaşadığı yaşak aşk sanat çevrelerinin dilindedir. Ninu ilk Amerika turundan Yunanistan'a dönüşünden sonra Tsitsanis ile sadece bir kez karşılaşır. 1956 Noelinde bir Pazar günü Tsitsanis sanatçının Egaleo'daki evini ziyaret eder. Marika'nın Tsitsanis'e son sözleri "Bir yıldız gibi yaşadım", 21 Mart 1961'de Tsitsanis'in perisi için yazdığı son şarkının ilk mısraları olacaktır "Pazar

günü seni tanıdım, Pazar kaybediyorum, öleceğim gün de bir Pazar olsun, Bir yıldız gibi yaşadın ve kayboldun”. Büyük rebetin Marika’ya elveda ve özürü olan bu şarkı da, rebetiko tarihinde yerini alacaktır. (<https://www.youtube.com/watch?v=wmqJs3UtZQg>)

Marika Ninu’nun son yolculuğu, yönetmen Kostas Ferris’in sinema perdelerine yansıttığı ve Sotiria Leonardu’nun baş rolde Marika’yı oynadığı *Rebetiko* (1983) filmindeki gibi olmadı. (<https://www.youtube.com/watch?v=aiucjWzxx44>). Filmin mezarlık sahnesine Kokkinia ve Anadolu’dan doğan ağıtlar, “kafe aman”lar damgasını vurur. Gerçek dünyada olanlar farklıdır. Marika çok yakın çevresi ve aile fertleri tarafından, küçük yaşlarda korosunda ilahi okuduğu Surp Hagoplar kilisesinin papazı tarafından toprağa verilir.

Filmde Marika Ninu’nun sesi şarkıcı ve tiyatro sanatçısı Sotiria Leonardu’da hayat bulur. (https://www.youtube.com/watch?v=aXJQmTSptCc&feature=emb_logo) Oynadığı rol, sanatçıya 1983 Selanik Film Festivali’nde “En İyi Kadın Oyuncu” ödülünü kazandırır. Leonardu şöhrete kavuştuğu filmin ardından yakalandığı amansız hastalık nedeni ile Kasım 2019’da vefat eder.

Marika on yıllık kariyeri boyunca kıskanılacak bir efsane yarattı. 78 devirli taş plak diskografisinde, üçte ikisi Tsitsanis’e diğerleri farklı Yunan sanatçılarına ait 174 şarkı kaydetti. 78 devirli plaklarda Marika Ninu tarafından kaydedilen 119 Tsitsanis - Ninu şarkısının 34’ü His Master’s Voice’ta, 37’si Columbia’da, 8’i Odeon’da, 6’sı Parlophone’da, 12’si Melody’dan, 20’si Liberty America’dan ve 2’si Apollo Australia’da kaydedildi.

1915 soykırımını ardından Küçük Asya Felaketiyle devam eden, memleketlerinden koparılp göçmenliğe zorlanan, gittikleri yerde sefaletin içinde kalan, her yerde hor görülen insanların bu hayata müzikleri ile tutunmalarının diğer adıdır, Rebetiko. Rebetikonun önemli bir parçası da Sis doğumlu Vart ile Kayseri doğumlu Hayk’ın kızı Evangelia Atamyan’dır.

İra Tzourou

Atina, 13 Ocak 2020

Kaynaklar

Nor Aşhar senelik yayını (Ararat) 2004

Alen Asadur Ebeyan anıları (Quin Minasyan 2012)

Makale Resimi: Evangelia Margaroni Arşivi 1951 İstanbul - Marika Ninou Vasilis Tsitsanis
ve Evangelia Margaroni